

ИНСТИТУТ ЗА ВОЋАРСТВО, ЧАЧАК
ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ
ИНСТИТУТ ЗА ПРИМЕНУ НАУКЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ
ПССС ЧАЧАК

ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОЈЕКТА

„КРЕИРАЊЕ УСПЕШНИХ АГРОЕКОНОМСКИХ МОДЕЛА У ВОЋАРСКОЈ,
ПОВРТАРСКОЈ И СТОЧАРСКОЈ ПРОИЗВОДЊИ“

ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОЈЕКТА

1. Назив пројекта

„Креирање успешних агроекономских модела у воћарској, повртарској и сточарској производњи“

2. Број Уговора

680-00-00028/1/2019-02 од 27. септембра 2019. године

3. Руководилац

др Милан Лукић

4. Носилац пројекта

Институт за воћарство, Чачак

5. Партнери на пројекту

Институт за економику пољопривреде
Институт за примену науке у пољопривреди
ПССС Чачак

6. Период реализације пројекта

27. 09. 2019. – 27. 09. 2020.

САДРЖАЈ

КРАТАК ПРИКАЗ САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ПРОЈЕКТА

Садржај пројекта

Циљеви пројекта

ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПРОЈЕКТА

КОНКРЕТАН ПРИКАЗ ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА ПРОЈЕКТА

Активност 1

Активност 2

Активност 3

Активност 4

Активност 5

КРАТАК ПРИКАЗ САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ПРОЈЕКТА

САДРЖАЈ ПРОЈЕКТА

Пољопривреда као привредна грана има велики економски и социјални значај у Републици Србији. Богати природни ресурси и повољни климатски услови за производњу, као и спор процес структурног реформисања остатка привреде резултирали су високим уделом пољопривреде у основним макроекономским агрегатима наше земље. Удео бруто додате вредности сектора пољопривреде у укупној бруто дотај вредности привреде Републике Србије значајно је већи у односу просек земаља чланица Европске уније. Према резултатима пописа из 2012. године број запослених на пољопривредним газдинствима у нашој земљи је око 1,4 милиона лица, од чега 98% чине власници газдинстава и њихови чланови домаћинстава, а само око 2% су лица редовно запослена у пољопривреди. Ниво квалификација управника пољопривредних газдинстава је на веома ниском степену. Наиме 60% управника пољопривредних газдинстава има само стечена искуства у пољопривредној производњи, 2,5% има завршену средњу пољопривредну школу, а 1,4% пољопривредни факултет. Веома мали број управника пољопривредних газдинстава у току године бива обухваћен неким видом едукације и обуке. Даљи негативан утицај на старосну и обрзовну структуру пољопривредне радне снаге руралних средина има нерешени социјални статус запослених у пољопривреди, као и чињеница да 78% од укупног броја пољопривредних газдинстава чине мала газдинства која у поседу имају до 5 ха земље и малу моћ улагања. Са друге стране сам процес примарне пољопривредне производње подразумева ангажовање значајних финансијских средстава која дуго остају везана, а валоризација производње је спора и врло често и неизвесна, како због ризика који су својствени свим другим гранама привреде, тако и због високог ризика производног циклуса који се одвија на отвореном под дејством непредвидивих спољашњих утицаја. Све наведено резултира тиме да занимање пољопривредника постаје недовољно атрактивно и конкурентно у односу на друга занимања на руралном тржишту рада што за последицу има депопулацију и старење села.

С обзиром на то да пољопривредни сектор у руралном подручју поседује адекватне ресурсе за постизање раста производње, креирање нових производа, услуга и пракси потребно је да се обезбеди континуиран процес трансфера знања и вештина од научноистраживачких институција ка саветодавним стручним службама и

пољопривредним произвођачима у областима: планирања производње, евидентирања производних процеса и улагања, проналажења извора финансирања, унапређења маркетинга и пласмана пољопривредних производа путем коришћења маркетинг информационих система у циљу избора тржишта са најповољнијим условима продаје у случају када пољопривредник поседује производ, као и планирања производње на основу маркетинг информационог система који обухвата анализу кретања цена у претходним годинама на основу којих пољопривредник утврђује који производ да производи и у којим роковима, као и управљања ризицима пословања путем осигурања производње и сл. Циљ инвестирања на пољопривредном газдинству треба да буде што већи ниво остварених ефеката по јединици уложених финансијских средстава. Ниво остварених ефеката зависи од квантитета и квалитета производње, као и од извршених улагања и остварених прихода. Да би се остварио најбољи резултат неопходно је извршити оцену економске ефикасности инвестиције, што се постиже израдом бизнис плана који би садржао све елементе једне пословне идеје. На основу бизнис плана само пољопривредно газдинство може да прати, коригује, унапређује и проширује свој процес производње. Такође, бизнис план представља кључан документ на основу ког зајмодавци (банке, фондови, међународне инвестиционе фондације и сл.) доносе одлуку о одобрењу финансирања предвиђене инвестиције.

Овај пројекат подразумева прикупљање и обраду потребних података са циљем креирања најмање по једног успешног модела у воћарској, повртарској и сточарској производњи са израдом агроекономске анализе успешности сваког од пољопривредних газдинстава кроз израду бизнис плана, анализу рентабилности пословања, анализу трошкова и цене коштања, анализу тржишта и бруто марже. Дисиминација добијених резултата би се првенствено извршила кроз организацију најмање три скупа (радионице) на којима би били представљени креирани модели и подељен едукативни и промотивни материјал представницима Пољопривредних саветодавних и стручних служби Републике Србије, представницима научноистраживачких и образовних институција, представницима удружења пољопривредних произвођача, као и пољопривредним произвођачима. Кроз радионице корисници пројекта би и сами учествовали у дискусијама везаним за израду бизнис плана, анализу трошкова и цене коштања, анализу тржишта и сл. и могли би да неке од креираних модела производње користе на сопственом газдинству или да према приказаном принципу реализују сопствене идеје што би у крајњој линији било у складу са визијом Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године (Службени гласник Републике

Србије, бр. 85/2014) да у 2024. години пољопривреда Србије буде сектор чији је развој заснован на знању, модерним технологијама и стандардима, који домаћим и захтевним страним тржиштима нуди иновативне производе, а произвођачима обезбеђује одржив и стабилан доходак као и да се природним ресурсима, животном средином и културном баштином руралних подручја управља у складу са принципима одрживог развоја, како би се руралне средине учиниле примамљивим местом за живот и рад младима и другим становницима руралних подручја, као и у складу са стратешким циљевима који се односе на: стабилизацију дохотка пољопривредних произвођача; финансирање пољопривреде и руралног развоја и управљање ризицима; унапређење система трансфера знања и развој људских потенцијала и очување пољопривреде, природних и људских ресурса у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди.

Реализација пројекта би се спровела у временском периоду од потписивања уговора са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије до 1. децембра 2020. године, на читавој територији Републике Србије. Пројектни конзорцијум би укључио 3 научноистраживачке институције и то Институт за воћарство, Чачак, Институт за економику пољопривреде и Институт за примену науке у пољопривреди са укупно 17 истраживача, при чему су сви у статусу експерта ангажованих током комплетног трајања пројектних активности. Такође, пројекат би укључио ангажовање Пољопривредне саветодавне и стручне службе из Чачка.

ЦИЉЕВИ ПРОЈЕКТА

Досадашње анализе на пољопривредним газдинствима показале су недовољан ниво образовања и вештина власника пољопривредних газдинстава. Са тим у вези основни циљ пројекта је унапређење знања и вештина пољопривредних произвођача из области:

- планирања најоптималније производње на пољопривредном газдинству са циљем максималног искоришћавања свих производних капацитета газдинства;
- боље организовање производње и постизање бољих ефеката пословања на газдинству путем анализирања производних активности и праћења остварених резултата током вишегодишњег периода;
- изналажења најповољнијих могућности за финансирање и осигурање пољопривредне производње;
- унапређење пласмана пољопривредних производа путем коришћења маркетинг информационих система у циљу избора тржишта са најповољнијим условима продаје.

Трансфер знања из наведених области од научноистраживачких институције преко саветодавних и стручних служби до пољопривредних произвођача би дугорочно допринео:

- подизању продуктивности пољопривредне производње;
- одрживом развоју пољопривредних газдинстава;
- унапређењу животног стандарда пољопривредних произвођача;
- смањењу интензитета миграција становништва на релацији село-град.

ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПРОЈЕКТА

- Креиран успешан модел у воћарској производњи и израђена агроекономска анализа успешности пољопривредног газдинства;
- Креиран успешан модел у повртарској производњи и израђена агроекономска анализа успешности пољопривредног газдинства;
- Креиран успешан модел у сточарској производњи и израђена агроекономска анализа успешности пољопривредног газдинства;
- Одржана два скупа најмењена промоцији и представљању пројекта за најмање 30 учесника;
- Одржана најмање једна обука за најмање 35 саветодаваца из свих Пољопривредних саветодавних и стручних служби на територији Републике Србије;
- Промоција пројекта путем медија;
- Дистрибуција едукативног и промотивног материјала.

КОНКРЕТАН ПРИКАЗ ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА ПРОЈЕКТА

АКТИВНОСТ 1: ПРИПРЕМНЕ АКТИВНОСТИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОЈЕКТА

Припремне активности обухватиле су састанак научног кадра носиоца пројекта и партнера на пројекту на ком је формиран радни тим, дефинисани су и подељени пројектни задаци, утврђен је план за набавку опреме неопходне за реализацију пројекта, усвојен је акциони план и утврђена је динамика реализације.

У реализацији пројектних активности током читавог периода реализације учествовао је пројектни тим сачињен од: шест истраживача Института за воћарство, Чачак (др Милан Лукић, др Небојша Милошевић, др Мир Милинковић, др Ивана Глишић, др Жаклина Караклајић-Стајић и др Јелена Томић), седам истраживача Института за економику пољопривреде (др Јонел Субић, др Марко Јелочник, др Весна Параушић, др Владо Ковачевић, др Светлана Рољевић, др Лана Ивановић и Велибор Потребић, мастер) и четири истраживача Института за примену науке у пољопривреди (др Раде Јовановић, Ведран Томић, мастер, Никола Љиљанић, мастер и Роберт Радишић, дипл. инг).

У циљу спровођења планираних пројектних активности дефинисани су и подељени поједини пројектни задаци сваком члану пројектног тима носиоца пројекта и партнерских организација и утврђена је динамика реализације. Такође, у складу са потписаним Уговорима о пословно-техничкој сарадњи, дефинисана су и задужења за представнике Пољопривредно саветодавне и стручне службе из Чачка.

Утврђено је да је за потребе реализације пројектних активности, поред опреме и аутомобила који су у поседу носиоца пројекта и партнера на пројекту, неопходно набавити три лаптоп рачунара и један мултифункционални уређај (штампач, скенер), који су потребни члановима пројектног тима Института за воћарство, Чачак, као и једног лаптоп рачунара неопходног члановима пројектног тима Института за економику пољопривреде.

У реализацији ове пројектне активности учествовали су сви чланови пројектног тима носиоца пројекта и партнера на пројекту.

АКТИВНОСТ 2: ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ АГРОЕКОНОМСКИХ АНАЛИЗА И КРЕИРАЊЕ УСПЕШНИХ МОДЕЛА У ВОЋАРСКОЈ, ПОВРТАРСКОЈ И СТОЧАРСКОЈ ПРОИЗВОДЊИ

Реализација ове активности подразумевала је учешће чланова пројектног тима на прикупљању релевантних података путем теренских истраживања, прегледа одговарајуће научне и стручне литературе и истраживања за столом за потребе израде бизнис плана и анализе рентабилности пословања, анализе цене коштања, анализе тржишта и анализе бруто марже. Ова активност реализована кроз више подактивности као што су:

2.1) Прикупљање података потребних спровођење агроекономских анализа и креирање успешних модела у воћарској производњи

Релевантни подаци сакупљени су путем теренских истраживања, као и путем анализе одговарајуће литературе као што су публикације *Воћарство* (издата од стране Републичког завода за статистику Србије, а урађена на бази пописа пољопривреде из 2012. године) и *Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2019. години* (издата од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде), као и пројекат *Секторска анализа производње и прераде воћа у Републици Србији, за потребе IPARD 3 програмирања (SEEDDEV)*. Такође, за потребе прикупљања података коришћене су и поједине базе података као на пример: база података *Попис пољопривреде 2012. године* Републичког завода за статистику Србије (www.stat.gov.rs), база података *Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018. године* Републичког завода за статистику Србије (www.stat.gov.rs), као и база података Food and Agriculture Organization (www.fao.org/faostat/en/#data).

2.2) Прикупљање података потребних за спровођење агроекономских анализа и креирање успешних модела у повртарској производњи

Релевантни подаци сакупљени су путем теренских истраживања, као и путем анализе одговарајуће литературе као што су публикације *Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2019. години* (издата од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде) и *Пољопривредна газдинства према типу производње и економској величини* (издата од стране Републичког завода за статистику Србије 2018. године), као и пројекат *Секторска анализа производње и прераде поврћа у Републици Србији, за потребе IPARD 3 програмирања (SEEDDEV)*. Такође, за потребе прикупљања података коришћене су и поједине базе података као на пример: база података *Попис пољопривреде 2012. године* Републичког завода за статистику Србије (www.stat.gov.rs), база података *Анкета о*

структури пољопривредних газдинстава 2018. године Републичог завода за статистику Србије (www.stat.gov.rs), као и база података Food and Agriculture Organization (www.fao.org/faostat/en/#data).

2.3) Прикупљање података потребних за спровођење агроекономских анализа и креирање успешних модела у сточарској производњи

Релевантни подаци сакупљени су путем теренских истраживања, као и путем анализе одговарајуће литературе као што су публикације *Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2019. години* (издата од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде) и *Национални програм за усвајање правних тековина Европске уније, трећа ревизија* (издата од стране Министарства за европске интеграције 2018. године), као и пројекат *Секторска анализа производње и прераде млека у Републици Србији, за потребе IPARD 3 програмирања* (SEEDDEV). Такође, за потребе прикупљања података коришћене су и поједине базе података као на пример: база података *Попис пољопривреде 2012. године* Републичог завода за статистику Србије (www.stat.gov.rs), база података *Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018. године* Републичог завода за статистику Србије (www.stat.gov.rs), као база података Републичог завода за статистику Србије (<https://data.stat.gov.rs/?caller=SDDDB>).

У реализацији ове пројектне активности учествовали су сви чланови пројектног тима носиоца пројекта и партнера на пројекту, као и представници Пољопривредне саветодавне и стручне службе, Чачак.

АКТИВНОСТ 3: АГРОЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ПРИКУПЉЕНИХ ПОДАТАКА И КРЕИРАЊЕ УСПЕШНИХ МОДЕЛА У ВОЋАРСКОЈ, ПОВРТАРСКОЈ И СТОЧАРСКОЈ ПРОИЗВОДЊИ

У оквиру ове пројектне активности чланова пројектног тима су били ангажовани на реализацији низа подактивности као што су: теоријске, практичне и техничке активности потребне за израду бизнис плана; агроекономске анализе рентабилности пословања; агроекономске анализе цене коштања; агроекономске анализе тржишта; агроекономске анализе бруто марже; теоријских и техничке активности за креирање успешних модела у воћарској, повртарској и сточарској производњи. Као резултат реализације поменутих подактивности креирани су успешни модели у воћарској, повртарској и сточарској производњи и израђене су агроекономске анализа успешности пољопривредног газдинства. За израду модела коришћена је софтверска апликација

MatLab. Модел воћарске производње израђен је на бази производње шљиве, сорте Чачанска лепотица, чији су плодови коришћени за свеж конзум. У оквиру модела повртарске производње анализирана је пластеничка производња спанаћа, парадајза и зелене салате, док је у оквиру модела сточарске производње анализирана производња крављег млека. Сваки од креираних модела са пратећом агроекономском анализом успешности пољопривредног газдинства налази се је у оквиру Прилога 1 овог извештаја.

У реализацији ове пројектне активности учествовали су сви чланови пројектног тима носиоца пројекта и партнера на пројекту.

АКТИВНОСТ 4: ТРАНСФЕР ЕКСПЕРТСКИХ ЗНАЊА

Реализација ове пројектне активности одвијала се путем реализације већег броја подактивности и подразумевала је ангажовање свих учесника на пројекту.

4.1) Припрема и штампање промотивног материјала

Чланови пројектног тима носиоца пројекта и партнера на пројекту приступили изради презентација и припреми за штампу и штампи промотивног материјала у виду брошуре која је представљала сиже пројекта и која се налази у оквиру Прилога 2 овог извештаја.

4.2) Промоција и представљање пројекта

Промоција и представљање пројекта извршена је путем организовања две радионице у Великој сали Института за воћарство, Чачак, Краља Петра I/9, 32000 Чачак, као и путем медија.

Прва радионица одржана је 01. септембра 2020. године са почетком у 11 часова. Радионици је присуствовало 38 учесника. У оквиру радионице одржана су два предавања:

- Представљање пројекта - предавач др Милан Лукић
- Агроекономска анализа успешности пољопривредног газдинства - предавач проф. др Јонел Субић

Друга радионица одржана је 11. септембра 2020. године са почетком у 13 часова. Радионици је присуствовало 40 учесника. У оквиру радионице одржана су четири предавања:

- Представљање пројекта - предавач др Милан Лукић
- Представљање креираног успешног модела у воћарској производњи и израђене агроекономске анализе успешности пољопривредног газдинства - предавач проф. др Јонел Субић
- Представљање креираног успешног модела у повртарској производњи и израђене агроекономске анализе успешности пољопривредног газдинства - предавач проф. др Јонел Субић
- Представљање креираног успешног модела у сточарској производњи и израђене агроекономске анализе успешности пољопривредног газдинства - предавач проф. др Јонел Субић

Листе присутних са обе радионице и пратећа фотодокументација налазе се у оквиру Прилога 3 овог извештаја.

4.3) Израда едукативног материјала намењеног за представнике Пољопривредно саветодавних и стручних сужби Републике Србије

Чланови пројектног тима носиоца пројекта и партнера на пројекту приступили су изради презентација и едукативног материјала намењених за обуку саветодаваца из свих Пољопривредних саветодавних и стручних сужби Републике Србије. Едукативни материјал је припремљен у електронској верзији, у виду компакт дискова који су садржали сваки од креираних успешних модела у воћарској, повртарској и сточарској производњи са израђеном агроекономском анализом успешности сваког од пољопривредних газдинстава.

Компакт диск са креираним успешним моделима у воћарској, повртарској и сточарској производњи и израђеном агроекономском анализом успешности сваког од пољопривредних газдинстава налази се у Прилогу 3 овог извештаја.

4.4) Одржавање едукација за представнике Пољопривредно саветодавних и стручних сужби Републике Србије

Едукација представника из свих Пољопривредних саветодавних стручних сужби Републике Србије одржана је путем организовања једног скупа од стране Института за примену науке у пољопривреди. Скуп је организован 16. септембра 2020. године у Амфитеатру Пољопривредног факултета Универзитета у Београу са почетком у 11 часова. Креирани успешни модели у воћарској, повртарској и сточарској производњи са израђеном агроекономском анализом успешности сваког од пољопривредних газдинстава представљени су саветодавцима у виду презентација које су одржали чланови пројектног тима носиоца пројекта и партнера на пројекту, а, такође, подељен је и едукативни материјал у виду компакт дискова који су садржали сваки од креираних успешних модела у воћарској, повртарској и сточарској производњи, као и промотивни материјал у виду брошура.

Листа присутних са едукативног скупа налазе се у оквиру Прилога 3 овог извештаја.

5) ИЗВЕШТАВАЊЕ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОЈЕКТА

Све наведене пројектне активности су успешно реализоване и сви планирани пројектни резултати су остварени.